

Zbigniew Stankiewicz

Zamość

Gdzie są chłopcy z tamtych lat? Pobór do Legionów w świetle materiałów źródłowych z lat 1915-1917

Jeszcze Polska nie zginęła

Gdy Legiony żyją

To co chciwość wrogów wzięła

Legiony odbiją (...)

Piosenka legionowa nieznanego autora

Wojska austriackie i niemieckie weszły do Królestwa Polskiego, mianując się wyzwolicielami z ucisku carskiego. Jak wyglądało wyzwolenie, mieszkańcy Zamościa mogli się przekonać już pierwszego dnia, 1 lipca 1915 r. Wkraczające oddziały niemieckie w brutalny sposób ograbiły Zamość. Zarówno Austriacy, jak i Niemcy byli traktowani jak okupanci. Początkowo z nowymi okupantami kojarzono też Legiony Polskie. Dlatego aparat werbunkowy przed przeprowadzeniem werbunku do nich musiał się zająć akcją informacyjną, aby uświadomić ludności, czym one są i komu służą. Organizowano uroczystości dla upamiętnienia ważniejszych wydarzeń z dziejów Polski, spotkania z ludnością, prelekcje na tematy historyczne oraz rozdawano (rzadziej sprzedawano) polską prasę. Gdy takich akcji zabrakło, młodzież na widok legionistów uciekała do lasu. Tak było np. w Łabuniach i Łabuńkach.

Ogromne krwawe straty poniesione na froncie przez Niemcy i Austrię spowodowały, że oba państwa zaczęły poszukiwać nowych rezerw ludzkich. Potencjał mobilizacyjny Królestwa Polskiego wyliczyły na ponad 1 mln żołnierzy, aby go wykorzystać, musiały zjednać Polaków do wspólnej walki. Konwencja haska zabraniała prowadzenia na okupowanych terytoriach przymusowego poboru. Mógł odbywać się tylko pobór ochotniczy.

Służyć miało temu ogłoszenie 5 listopada 1916 r. przez cesarza niemieckiego i cesarza austro-węgierskiego powstania niezależnego Królestwa Polskiego, pozostającego z nimi w stałym sojuszu, oraz posiadającego własną armię, ale podległą dowództwu okupantów. W ślad za tym już 9 listopada ukazała się proklamacja o ochotniczym werbunku do wojska.

W propagandzie werbunkowej postanowiono wykorzystać Legiony Polskie. Większość społeczeństwa sprzeciwiła się jednak werbunkowi. Ponieważ akt z 5 listopada nie wywołał spodziewanego entuzjazmu Polaków, 6 grudnia ukazało się rozporządzenie o utworzeniu Tymczasowej Rady Stanu. Miała ona między innymi współpracować przy tworzeniu wojska polskiego z naczelnym komendantem wojsk sprzymierzonych.

Ochotnicy z Zamojszczyzny

Obwód Zamość

Od początku uzyskano poparcie rzemieślników, którzy stanowili większość ochotników. Zaufanie chłopów musiano dopiero zdobywać. Z pierwszych miesięcy poboru nie zachowały się imienne spisy ochotników.

W dn. 28 października – 30 listopada 1915 r. zgłosiło się 57 ochotników, zostało przyjętych 48.

W dn. 1 grudnia – 20 grudnia 1915 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 29 ochotników.

W dn. 21-31 grudnia 1915 r. zgłosiło się 11 ochotników, przyjęto 7: Czesław Węgrzyn z Sitańca; Feliks Korabiowski ze Szczebrzeszyna; Jan Kołodziejczyk ze Szczebrzeszyna (ur. 1893 r.); Franciszek Biskupski z Sitańca; Walery Ogonowski z Zamościa; Piotr Dyk ze Skierbieszowa (ur. 1892 r.); Eugeniusz Stelmach z Zamościa.

W dn. 1-31 stycznia 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 34 ochotników.

W dn. 1-28 lutego 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 22 ochotników.

W dn. 1-31 marca 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 25 ochotników: Adam Załoga z Płoskiego (ur. 1886 r.); Antoni Rogowski ze Szczebrzeszyna (ur. 1895 r.); Bronisław Hysa ze Szczebrzeszyna (ur. 1895 r.); Jan Zasuwa z Łabuń (ur. 1889 r.); Polikarp Moryń z Łabuń; Henryk Wiśłocki ze Szczebrzeszyna (ur. 1899 r.); Stanisław Rupeć z Kraśnika (ur. 1895 r.); pozostali nieznanymi.

W dn. 1-30 kwietnia 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 13 ochotników: Grzegorz Pupiec ze Zwierzyńca (ur. 1897 r.); Jakub Michel z gm.

Wysokie, pow. Zamość (ur. 1881 r.); Władysław Simel ze Zwierzyńca (ur. 1898 r.); Jan Stabrowski z Tyszowiec (ur. 1898 r.); Józef Wikora z Michalowa, gm. Sułów (ur. 1890 r.); Hipolit Żukowski z Tyszowiec (ur. 1898 r.); Ludwik Sierpotowski ze Szczebrzeszyna (ur. 1898 r.); Hieronim Kurkowski z Częstochowy (ur. 1897 r.); Tadeusz Czajkowski ze Szczebrzeszyna (ur. 1898 r.); Michał Majcher z Komarowa, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Jan Wesołowski ze Szczebrzeszyna (ur. 1897 r.); Jan Ulanowski z Wierzbby, gm. Stary Zamość (ur. 1897 r.); Grzegorz Presz z Antoniówki, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.).

W dn. 1-31 maja 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 22 ochotników: Michał Kitka z Zamościa (ur. 1892 r.); Stanisław Kostrubała ze Skierbieszowa (ur. 1897 r.); Bronisław Wiśniewski z Tyszowiec (ur. 1898 r.); Jan Beslin ze Zwierzyńca (ur. 1892 r.); Jan Gmys ze Szczebrzeszyna (ur. 1898 r.); Jan Lis z Zamościa (ur. 1888 r.); Michał Kniaziowski ze Zwierzyńca (ur. 1898 r.); Józef Rogalski ze Zwierzyńca (ur. 1898 r.); Adam Socha ze Stanisławowa (ur. 1895 r.); Jan Zając z Wysokiego (ur. 1898 r.); Kazimierz Mazurkiewicz z Zaporza (ur. 1898 r.); Adam Kiełbiński z Zamościa (ur. 1894 r.); Michał Niozet z Cermna, gm. Tyszowce (ur. 1896 r.); Leon Biczak z Brodów, gm. Zwierzyniec (ur. 1897 r.); Eugeniusz Trum ze Zwierzyńca (ur. 1896 r.); Adam Soboń z Wysokiego (ur. 1897 r.); Jan Paczos z Malewuszczyny, gm. Krasnobród (ur. 1897 r.); Jan Szram z Szorcówki, gm. Skierbieszów (ur. 1896 r.); Wacław Muszyński z Podlodowic, gm. Kotlice (ur. 1898 r.); Roman Pióro ze Skierbieszowa (ur. 1898 r.); Jan Mazur z Zamościa (ur. 1893 r.); Wacław Kowałko z Zamościa (ur. 1897 r.).

W dn. 1-30 czerwca 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 24 ochotników: Aleksander Romanowski z Tyszowiec, pow. Tomaszów (ur. 1889 r.); Franciszek Poninkiewicz z Trzeszczan, pow. Hrubieszów (ur. 1898 r.); Edward Kolasiński z Klemensowa, pow. Zamość (ur. 1891 r.); Tadeusz Pisuński z Trzeszczan, pow. Hrubieszów (ur. 1895 r.); Jan Poterucha z Trzeszczan, pow. Hrubieszów (ur. 1893 r.); Piotr Poninkiewicz z Trzeszczan, pow. Hrubieszów (ur. 1884 r.); Piotr Kotera z Trzeszczan, pow. Hrubieszów (ur. 1897 r.); Aleksander Wołk z Trzeszczan, pow. Hrubieszów (ur. 1898 r.); Stanisław Poninkiewicz z Trzeszczan, pow. Hrubieszów (ur. 1898 r.); Tomasz Furowski z Trzeszczan, pow. Hrubieszów (ur. 1898 r.); Józef Syty z Typina, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Józef Zarębski z Krzywula, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Antoni Pentul z Lublina (ur. 1896 r.); Leon Chołdaś z Honiatyczek (ur. 1898 r.); Stanisław Dębniak z Chodla, pow. Puławy (ur. 1898 r.); Mieczysław Newlaczil z Tomaszowa (ur. 1897 r.); Władysław Marchwiankowski z Zamościa (ur. 1895 r.); Jan Hajduk ze Zwierzyńca (ur. 1898 r.);

Stefan Romaniuk z Honiatycz, pow. Tomaszów (ur. 1895 r.); Franciszek Furman z Honiatycz, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Jan Ducey z Honiatycz, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Jan Krawiec z Honiatycz, pow. Tomaszów (ur. 1896 r.); Marcin Greszta z Wólki Panińskiej (ur. 1888 r.); Mieczysław Zwieja z Łabuń, pow. Zamość (ur. 1892 r.).

W dn. 1-30 lipca 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 24 ochotników: Michał Michalczuk z Honiatycz, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Stanisław Bronikowski z Perespy, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Józef Burtan z Cichobórza, pow. Hrubieszów (ur. 1893 r.); Waclaw Mazurkiewicz z Dryszczowa, pow. Chełm (ur. 1898 r.); Bronisław Horaczek z Komarowa, pow. Tomaszów (ur. 1896 r.); Ludwik Sioma z Sitna, pow. Zamość (ur. 1898 r.); Stanisław Husiak z Wożuczyna, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Jan Nagawski z Perespy, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Antoni Kwarcianny z Perespy, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Józef Wójcik z Perespy, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Teofil Jasiński z Gródka, pow. Hrubieszów (ur. 1893 r.); Józef Husarski z Krasnobrodu, pow. Zamość (ur. 1892 r.); Józef Mazurek z Sitańca, pow. Zamość (ur. 1897 r.); Piotr Żłobiński z Sitańca, pow. Zamość (ur. 1892 r.); Jan Soroka z Marysina, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Stanisław Torba z Marysina, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Joachim Jakubiak z Marysina, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Stanisław Szczerbik z Perespy, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Piotr Grzesiuk z Honiatyczek, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Ludwik Choczyk ze Szczebrzeszyna (ur. 1898 r.); Roman Gdula ze Szczebrzeszyna (ur. 1898 r.); Tadeusz Sierpiński ze Szczebrzeszyna (ur. 1898 r.); Andrzej Brut za Szczebrzeszyna (ur. 1896 r.).

W dn. 1-31 sierpnia 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 10 ochotników: Piotr Kapłan z Sitańca, pow. Zamość (ur. 1894 r.); Jan Góra z gm. Suchowola, pow. Zamość (ur. 1896 r.); Aleksander Nieć z gm. Suchowola, pow. Zamość (ur. 1897 r.); Józef Zwierzyński z gm. Suchowola, pow. Zamość (ur. 1898 r.); Franciszek Dryguś z gm. Kotlice, pow. Zamość (ur. 1899 r.); Aleks Cybula z gm. Suchowola, pow. Zamość (ur. 1897 r.); Bazyli Bituniczko z Czerkas (ur. 1898 r.); Jan Kubilarz z gm. Komarów, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Bazyli Szynekarczuk z gm. Suchowola, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.); Karol Łazarczuk z gm. Terespol (ur. 1878 r.).

W dn. 1-30 września 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 5 ochotników: Józef Macka z Suchowoli, pow. Zamość (ur. 1895 r.); Władysław Zaleśny z Suchowoli, pow. Zamość (ur. 1895 r.); Walerian Smoczyński z Warszawy (ur. 1898 r.); Jan von Brandt z Krasnobrodu, pow. Zamość (ur. 1898 r.); Aleks Orzechowski z Komarowa, pow. Tomaszów (ur. 1898 r.).

W dn. 1-31 października 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 14 ochotników: Józef Chrzanowski ze Starego Zamościa, pow. Zamość (ur. 1860 r.); Stanisław Bełza z Romanowa, pow. Tomaszów (ur. 1897 r.); Edward Ruciński ze Stanisławowa, pow. Zamość (ur. 1895 r.); Jan Głował z Grabowca, pow. Hrubieszów (ur. 1888 r.); Jan Barow z Nielisza, pow. Krasnystaw (ur. 1897 r.); Stanisław Łyśnik z Żukowa, pow. Krasnystaw (ur. 1897 r.); Antoni Pajda z Ruszowa, pow. Zamość (ur. 1898 r.); Ignacy Weich ze Lwowa (ur. 1890 r.); Władysław Wawrzyń z Komarowa, pow. Tomaszów (ur. 1899 r.); Jan Duda z Pniówka, pow. Zamość (ur. 1899 r.); Józef Kusy z Wierzby, pow. Zamość (ur. 1899 r.); Aleksander Kostrubiec z Borowiny, pow. Zamość (ur. 1899 r.); Kazimierz Jabłoński z Borowiny, pow. Zamość (ur. 1896 r.); Stanisław Maluga z Borowiny, pow. Zamość (ur. 1896 r.).

W dn. 1-30 listopada 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 22 ochotników: Zdzisław Bonikowski z gm. Opole, pow. Włodawa (ur. 1898 r.); Władysław Majcher z Prawdy, pow. Łuków (ur. 1892 r.); Mieczysław Nowicki ze Szczebrzeszyna (ur. 1899 r.); Roman Ockoś ze Szczebrzeszyna (ur. 1898 r.); Kazimierz Smarkala ze Szczebrzeszyna (ur. 1899 r.); Bolesław Flis ze Szczebrzeszyna (ur. 1899 r.); Henryk Mazurkiewicz ze Szczebrzeszyna (ur. 1897 r.); Piotr Grosman z Janówki, pow. Tomaszów (ur. 1896 r.); Marcin Sokal, pow. janowski (ur. 1893 r.); Piotr Łysiak z Lublina (ur. 1898 r.); Adam Mamrek z Radecznicy (ur. 1898 r.); Piotr Sochacki z gm. Stary Zamość (ur. 1895 r.); Roman Żelazko, pow. Zamość (ur. 1899 r.); Jan Flak, pow. Zamość (ur. 1895 r.); Franciszek Rypin, pow. Zamość (ur. 1898 r.); Jan Gmys, pow. Zamość (ur. 1898 r.); Franciszek Zub, pow. Zamość (ur. 1897 r.); Wojciech Mróz, pow. Zamość (ur. 1898 r.); Aleksander Podsiadło, pow. Zamość (ur. 1898 r.); Bronisław Horaczek, pow. Tomaszów (ur. 1890 r.); Adam Mazurek z Radecznicy (ur. 1898 r.); Franciszek Kotowicz z Chełma (ur. 1895 r.).

Do 12 stycznia 1917 r. zgłosił się 1 ochotnik z Zamościa.

Obwód Biłgoraj

Miasto Biłgoraj liczyło 5 tys. mieszkańców, w tym 75% Żydów, uznawanych za element niesforny i moskalofilski (ocena oficera werbunkowego).

W dn. 1 listopada – 10 grudnia 1915 r. zgłosiło się 8 ochotników (4 z Tarnogrodu i Luchowa oraz 4 z Majdanu), zostało przyjętych 4.

W dn. 18-27 grudnia 1915 r. zgłosiło się 11 ochotników, zostało przyjętych 10.

W styczniu 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 2 ochotników.

W dn. 7-26 lutego 1916 r. zgłosiło się 8 ochotników (w tym 4 zwerbowanych poprzednio, w końcu 1915 r., z Tarnogrodu i Luchowa) i tylu zostało przyjętych.

W dn. 7-17 kwietnia 1916 r. zgłosiło się i zostało przyjętych 2 ochotników: Antoni Szuwalski z Chodla (ur. 1896 r.); Maciej Ziomek z Tarnogrodu (ur. 1892 r.).

W dn. 17-30 kwietnia 1916 r. zgłosiło się 8 ochotników, zostało przyjętych 4.

W dn. 30 kwietnia – 25 maja 1916 r. zgłosiło się 4 ochotników, został przyjęty 1: Stanisław Otachel z Huty Krzeszowskiej, pow. Biłgoraj (ur. 1897 r.).

W dn. 25 maja – 30 czerwca 1916 r. zgłosił się 1 ochotnik (nie przyjęty przez lekarza okręgowego). W dn. 20 czerwca – 1 lipca 1916 r. zgłosił się 1 ochotnik (odrzucony przez lekarza).

W dn. 1 lipca – 18 sierpnia 1916 r. zgłosił się 1 ochotnik (pozostawiony w Biłgoraju do wyleczenia): Stanisław Koper z Biłgoraja (ur. 1891 r.).

W dn. 18 sierpnia – 10 września 1916 r. zgłosiło się 3 ochotników, zostało przyjętych 2: Józef Wilczyński z Krzeszowa i Stanisław Kukielka.

W dn. 10 września – 1 października 1916 r. zgłosiło się 3 ochotników, 1 został przyjęty, a 2 pozostało w domu.

W dn. 1-10 października 1916 r. zgłosił się i został przyjęty 1 ochotnik: Aleksander Chełstowski z Majdanu Książpolskiego (ur. 1897 r.).

Obwód Tomaszów (od końca 1916 r.)

Do 2 grudnia 1916 r. przekazano 2 ochotników.

Obwód Hrubieszów (od końca 1916 r.)

Oficer werbunkowy proponował, aby w Hrubieszowie ze zgłaszających się ochotników utworzyć oddział nadbużański. Przy nim byłaby szkoła rekrucka. Rekrutów szkoliłby przebywający na miejscu sierż. Stanisław Krzysik, który skończył podchorążówkę i szkolił wcześniej oddział kompanii wiedeńskiej.

W październiku 1916 r. zgłosili się: do kawalerii z własnym koniem Jerzy Pfanhauser ze Świdów (ur. 1893 r.); Ludwik Hincz z Komarówki, w 4 konie, z 3 parobczakami (ur. 1895 r.); Franciszek Knapp z Lubaczowa (ur. 1886 r.).

Do 12 stycznia 1917 r. zgłosiło się 4 ochotników z Hrubieszowa.

Liczba wszystkich ochotników z Zamojszczyzny wniosła 346 przyjętych, bez odrzuconych przez komisje lekarskie (300 – Obwód Zamość, 34 – Obwód Biłgoraj, 10 – Obwód Hrubieszów, 2 – Obwód Tomaszów). Wszyscy zgłoszeni byli wysyłani do 3 kompanii uzupełnień w Lublinie.

Główny Urząd Zaciągowy w Zamościu 16 maja 1917 r., w czasie jednoczesnego przeglądu w Królestwie, zwerbował do wojska 200 ochotników, a w czasie ostatniego przeglądu, 23 listopada tego roku – 49, w tym powiatowy urząd w Zamościu odpowiednio 80 i 22 ochotników.

Organizacja werbunku na Zamojszczyźnie

Naczelny Komitet Narodowy, utworzony 16 sierpnia 1914 r. w Krakowie, był główną instytucją w zakresie wojskowej, skarbowej i politycznej kontroli organizowanych Legionów Polskich, walczących u boku Austrii. Bezpośrednio nadzorował je Departament Wojskowy. 15 grudnia 1915 r. mężem zaufania Departamentu Wojskowego na Zamojszczyznę mianowany został Tadeusz Przyłuski z Zarudzia.

W lipcu 1915 r. na terenie okupowanym przez Austrię powołano oficerów werbunkowych (byli nimi legioniści), a w drugiej połowie roku powstały biura werbunkowe. Na Zamojszczyźnie początkowo utworzono biłgorajski i zamojski obwód werbunkowy. 4 października 1915 r. Niemcy przekazali Zamość Austriakom. Powiat hrubieszowski i tomaszowski weszły 15 czerwca 1916 r. w skład Generał-Gubernatorstwa Lubelskiego.

Personel werbunkowy wyznaczony 7 października 1915 r.

Obwód Biłgoraj: oficer werbunkowy – oficer XII rangi (chor.) Edward Madurowicz, sierż. Otton Weryho, szer. Czesław Niezabitowski.

Chor. Madurowicz przyjechał do Biłgoraja 24 października 1915 r. razem z sierż. Weryho, a 29 października przydzielono do biura w charakterze szeregowca byłego sierż. Czesława Niezabitowskiego.

Obwód Zamość: oficer werbunkowy – oficer XII rangi (chor.) Marian Stecki – ostatecznie przybył za niego chor. Bolesław Pochmarski, sierż. Franciszek Fomsa – ostatecznie przybył za niego plut. Piotr Rzętycki, i szer. Florian Dzierżęcki.

Oficer werbunkowy w Zamościu zjawił się we wrześniu 1915 r. Zaproponował założenie na miejscu szkoły rekruckiej, ponieważ w mieście przebywał były komendant szkoły oficerskiej w Warszawie Antoni Chamic. Chor. Bolesław Pochmarski, nie czując się na siłach do prowadzenia werbunku ze względu na złożoną sytuację społeczną, złożył rezygna-

cję ze stanowiska oficera werbunkowego i 3 listopada 1915 r. wyjechał do Komendy Głównej Legionów. Na jego miejsce został mianowany 11 października tego roku przez DW NKN chor. Karol Makuch, który 2 listopada przejął obowiązki.

Personel werbunkowy z 6 listopada 1915 r.

Obwód Biłgoraj: oficer werbunkowy – asp. oficer Edward Madurowicz, sierż. Otton Weryho, szer. Czesław Niezabitowski.

14 stycznia 1916 r. został odwołany sierż. Weryho, jego stanowisko miał objąć mianowany na sierżanta Niezabitowski, do biura przydzielono też szer. Jana Markiewicza i szer. Tadeusza Ambroziewicza. Nie można było odwołać sierż. Weryhy, ponieważ w styczniu prowadził rekrutację w Tarnogrodzie i Księżpolu, a sierż. Niezabitowski w tym miesiącu poważnie zachorował. 25 stycznia 1916 r. przyjechali szer. Tadeusz Ambroziewicz i szer. Władysław Dorożyński (ostatni zamiast szer. Mazurkiewicza).

Obwód Zamość: oficer werbunkowy – oficer XII rangi (chor.) Karol Makuch, plut. Piotr Rzętycki, szer. Florian Dzierzęcki, szer. Michał Rutkowski.

Chor. Makuch 16 lutego 1916 r. odesłał z Zamościa do dyspozycji Centralnego Biura Werbunkowego szer. Rutkowskiego, jako niekarnego, kłótliwego, nieprzykładającego się do pracy; uprzednio ukarał go 6-dniowym obostrzonym aresztem. Na jego miejsce przybył w lutym szer. Stefan Miler.

Wykaz personelu werbunkowego z 1 kwietnia 1916 r.

Obwód Biłgoraj: oficer werbunkowy – chor. Edward Madurowicz, szer. Czesław Niezabitowski (16 lutego 1916 r. mianowany na sierżanta), sierż. Otto Weryho, szer. Władysław Dorożyński, szer. Tadeusz Ambroziewicz.

Obwód Zamość: oficer werbunkowy – chor. Karol Makuch, sierż. Piotr Rzętycki, szer. Florian Dzierzęcki, szer. Stefan Miler. Makuch 28 kwietnia 1916 r. odesłał do dyspozycji DW sierż. Rzętyckiego, za nadużywanie alkoholu w czasie służby.

Wieczorem 28 kwietnia, z polecenia Komendy Obwodowej, Żandarmeria Obwodowa przeprowadziła rewizję w biurze werbunkowym i mieszkaniu Makucha. Komendant żandarmerii, oberlejtnant Titze zarekwirował całą dokumentację. Austriacy podejrzewali Makucha, że jest organizatorem Polskiej Organizacji Wojskowej w powiecie zamojskim i działa pod pseudonimem „Jarosz”. Po przejrzeniu w sądzie wojskowym

przez audytora obwodowego, por. Persa dokumenty zostały zwrócone z przeprosinami komendanta obwodowego, płka Juliana von Fiszera.

Wykaz personelu werbunkowego z 26 maja 1916 r.

Obwód Biłgoraj: komisarz werbunkowy – chor. Edward Madurowicz, zastępca komisarza – sierż. Otto Weryho, sierż. Jan Poniatowski, szer. Tadeusz Ambroziewicz, szer. Władysław Dorożyński, szer. Romuald Kucharski.

17 maja przybyli wyznaczeni rozkazem sierż. Jan Poniatowski i szer. Romuald Kucharski.

Obwód Zamość: komisarz werbunkowy – chor. Karol Makuch, zastępca komisarza – sierż. Stefan Mirski, szer. Florian Dzierżęcki, szer. Stefan Miler, szer. Piotr Dyk, szer. Władysław Sidorowicz, szer. Władysław Wawczewski.

20 maja został przeniesiony do Zamościa na własną prośbę szer. Piotr Dyk, niezdolny do służby frontowej, ponieważ w Skierbieszowie mieszkała jego matka (wdowa) z nieletnimi dziećmi. 26 maja zgłosili się przydzieleni: sierż. Stefan Mirski, szer. Władysław Sidorowicz, szer. Władysław Wawczewski.

Obsada personalna kancelarii oficerów werbunkowych z 1 czerwca 1916 r.

Obwód Biłgoraj: chor. Edward Madurowicz, sierż. Otto Weryho, sierż. Jan Poniatowski, plut. Władysław Dorożyński, kpr. Tadeusz Ambroziewicz, szer. Romuald Kucharski.

W czerwcu tego roku chor. Madurowicz przyjmuje na stałe sierż. Poniatowskiego i szer. Kucharskiego. W tym czasie odebrano plut. Dorożyńskiemu wszystkie funkcje, na skutek złego prowadzenia dokumentacji i niewłaściwego stosunku do petentów. Dorożyński na własną prośbę przeniósł się na posadę w leśnictwie. Madurowicz zwrócił się 23 czerwca do DW o przyjęcie sierż. Zygmunta Dąbkowskiego. 10 lipca nie otrzymał zgody, ze względu na zły stan zdrowia Dąbkowskiego, który był częściowo sparaliżowany.

Obwód Zamość: oficer XII kategorii zaszeregowania (chor.) Karol Makuch, sierż. Stefan Mirski, szer. Władysław Wawczewski, szer. Władysław Sidorowicz, szer. Stefan Miler, szer. Florian Dzierżęcki, szer. Piotr Dyk.

30 czerwca 1916 r. szer. Wawczewski prowadził pobór w Radecznicy, szer. Sidorowicz w Krasnobrodzie, szer. Dyk w Skierbieszowie. W lipcu prowadzili pobór w powiecie hrubieszowskim i tomaszowskim. Do 12 lipca 1916 r. w powiecie tomaszowskim udało się zwerbować 16

ochotników. Raport poufny z Zamościa z 31 lipca 1916 r. informuje, że akcja antywerbunkowa, prowadzona przez Centralny Komitet Narodowy, cieszy się poparciem społeczeństwa.

7 sierpnia Stefan Miler i Florian Dzierżęcki na wniosek chor. Makucha z zostali awansowani na kaprali. Jednocześnie, na wniosek chor. Makucha, z dniem 24 sierpnia szer. Piotr Dyk został odwołany z biura, ponieważ nie cieszył się zaufaniem lokalnej społeczności (odmówił ożenku z uwiedzioną przez siebie kobietą). 24 września został przydzielony do Zamościa sierż. Władysław Kowalski. Chor. Karol Makuch 14 lipca zwolnił się na własną prośbę ze stanowiska komisarza, ponieważ nie chciał prowadzić walki z przeciwnikami werbunku. Jednak dopiero 24 września przybył do Zamościa w celu objęcia stanowiska komisarza sierż. Stanisław Hirszel. Obowiązki przejął 29 września, a chor. Makuch wyjechał z Zamościa. Już 1 października zjawił się przewodniczący zamojskiego oddziału CKN, inż. Stefan Kornobis z 5 członkami, żądając przerwania werbunku. Żądanie zostało odrzucone.

20 września 1916 r. Legiony Polskie zostały przekształcone przez Austriaków w Polski Korpus Posiłkowy, całkowicie im podporządkowany.

Wykaz pracowników werbunkowych we wrześniu 1916 r.

Biuro werbunkowe w Zamościu: sierż. Stanisław Hirszel pełniący funkcję szef biura i komisarza werbunkowego, sierż. Władysław Kowalski (zastępca), kpr. Stefan Miler (sekretarz), st. szer. Antoni Kossowski, szer. Karol Broszkiewicz, szer. Piotr Dyk.

4 października kpr. Florian Dzierżęcki został przeniesiony z Zamościa do Chełma, jeszcze na wniosek chor. Makucha. W tym dniu przydzielono na próbę do Zamościa st. szer. Antoniego Kossowskiego. 10 października na wniosek sierż. Hirszla cofnięto zwolnienie z zamojskiego biura szer. Piotra Dyka.

Biuro werbunkowe w Biłgoraju: chor. Zenon Łysakowski (komisarz werbunkowy), sierż. Jan Poniatowski (zastępca), plut. Władysław Dorożyński, plut. Tadeusz Ambroziewicz (sekretarz), kpr. Romuald Kucharski.

5 września 1916 r. został zdjęty ze stanowiska chor. Madurowicz, na skutek doniesienia do CBW, że w marcu tego roku zadenuncjował Tadeusza Zarębskiego, przysłanego do Biłgoraja przez Wydział Narodowy Lubelski. Został aresztowany przez Austriaków pod zarzutem przeciwdziałania werbunkowi do Legionów i drużyn robotniczych oraz propagandy antyokupacyjnej. Madurowicz po przekazaniu obowiązków

chor. Łysakowskiemu miał udać się do Piotrkowa. Łysakowski przejął obowiązki 11 września 1916 r., ale 17 września, na wniosek mieszkańców Biłgoraja, chor. Madurowicz został z powrotem przydzielony do pomocy komisarzowi aż do odwołania. Sierż. Weryho został uwolniony ze służby werbunkowej 17 października. Przeniesiono go do kancelarii DW.

Aparat werbunkowy na Zamojszczyźnie w październiku 1916 r.

Posterunek werbunkowy w Tomaszowie: powołany we wrześniu 1916 r. na oficera werbunkowego sierż. (chor. od 12 września 1916 r.) Władysław Spychalski objął posterunek 17 października, do pracy w tym dniu przydzielono kpr. Wacława Morawskiego i szer. Michała Grabowicza.

Spychalski jeszcze 20 października odesłał kpr. Morawskiego do dyspozycji DW NKN, ponieważ ten nie nadawał się do werbunku. Na jego miejsce 28 października przysłano na próbę sierż. Anastazego Bielanina. Posterunek na skutek trudności lokalowych rozpoczął pracę dopiero w listopadzie 1916 r. W końcu listopada chor. Spychalski zrezygnował na własną prośbę ze stanowiska. Na jego miejsce wyznaczono sierż. Ferdynanda Rydeta, który przyjechał 30 listopada. Na miejscu zastał w obsadzie biura sierż. Bielanina i szer. Grabowicza.

Posterunek werbunkowy w Hrubieszowie: powołany 29 sierpnia 1916 r., praktycznie utworzony został 8 września, z komisarzem pchor. Antonim Plutyńskim (chor. od 12 września 1916 r.). Od 21 września przydzielono sierż. Fryderyka Frambacha i szer. Franciszka Sajkiewicza, a 5 października na próbę przydzielono szer. Leona Zaryczańskiego, który jeszcze 26 tego miesiąca został zwolniony ze służby werbunkowej jako słaby fizycznie. Na jego miejsce 3 listopada przysłano na próbę kpr. Leopolda Zatheya. Stan na dzień 12 listopad 1916 r.: chor. Antoni Plutyński, sierż. Ferdynand Frambach, szer. Franciszek Sajkiewicz, szer. Leopold Zethey.

Posterunek werbunkowy w Biłgoraju na dzień 12 listopada 1916 r.: chor. Zenon Łysakowski, sierż. Jan Poniatowski, kpr. Tadeusz Ambroziewicz, szer. Romuald Kucharski.

Posterunek werbunkowy w Zamościu na dzień 12 listopada 1916 r.: sierż. Stanisław Hirszel, sierż. Władysław Kowalski, sierż. Florian Dzierżęcki (do 17 października 1916 r.), kpr. Stefan Miler, szer. Antoni Kosowski, szer. Karol Dyk, szer. Piotr Broszkiewicz.

3 listopada 1916 r. sierż. Hirszel wnioskuje o zwolnienie ze służby kpr. Milera, który był przeciwnikiem werbunku oraz do tego przeglądał nieupoważniony tajną korespondencję. Miler został zwolniony 3 listopada. W zamian za Milera został przydzielony na własną prośbę kpr.

Bronisław Matuszewski, który pochodził z Wąwolnicy, ale podawał, że z powiatu zamojskiego, gdzie miał znajomości wśród miejscowego ziemiaństwa. 10 listopada kpr. Miler zwrócił się do Centralnego Biura Werbunkowego w Piotrkowie, aby pozostawić go w Zamościu, ponieważ zna miejscowe stosunki i ma wprawę w pracy biurowej oraz jest profesorem nauk przyrodniczych w miejscowym gimnazjum. Jego pismo o odwołaniu zwolnienia poparł sierż. Kowalski, który pełnił w tym czasie obowiązki kierownika biura pod nieobecność sierż. Hirszla. Do CBW w Piotrkowie zwróciła się 17 listopada dyrekcja zamojskiego gimnazjum, aby w przypadku zmian personalnych nie brać pod uwagę Stefana Mile-
ra, ponieważ pełni on obowiązki nauczyciela w gimnazjum, a jego ewentualne przeniesienie wpłynęłoby niekorzystnie na tok nauki.

W listopadzie 1916 r., pod niemieckim naciskiem, Polski Korpus Po-
siłkowy został wydzielony z armii austriackiej i podporządkowany bez-
pośrednio generalnemu gubernatorowi, gen. płk. Hansowi Hartwigowi
von Beselerowi. Aparat werbunkowy Legionów został przekształcony
w organizację zaciągu do wojska polskiego. Według rozporządzenia z 12
listopada 1916 r. generał-gubernatora wojskowego od dnia 22. tego mie-
siąca mieli zgłaszać się w swoich gminach do utworzonych biur zgłoszeń
(obsada po 2 żołnierzy). Dotychczas zgłoszenia przyjmowali stacjonujący
czasowo we wsiach legioniści. Ochotnicy do kawalerii, oddziałów sani-
tarnych i taborów powinni w miarę możliwości przyprowadzić swojego
konia, za którego otrzymają zapłatę. Do 24 listopada inspektorzy werbun-
kowi na terenach pod okupacją austriacką objęli swoje stanowiska, a do 30
listopada mieli zorganizować podległe sobie komendy obwodowe.

Oficerski personel werbunkowy po reorganizacji z 13 grudnia 1916 r.

Inspektorat Zamość: por. Jan Góra – inspektor, ppor. Ludwik Schwarzer – adiutant inspektora.

Komenda Obwodu Zamość: ppor. Tadeusz Vorbrodt – komisarz, sierż. (chor. od 1 stycznia 1917 r.) Stanisław Hirszel – podkomisarz w Szczebrzeszynie.

Komenda Obwodu Hrubieszów: chor. Karol Wollen – komisarz, chor. (awans na chor. od 1 listopada 1916 r.) Stanisław Krzysik – podko-
misarz w Tyszowcach.

Komenda Obwodu Tomaszów: chor. Maciej Łuszczyński – komi-
sarz, sierż. (chor. od 1 stycznia 1917 r.) Ferdynand Rydet – podkomisarz
w Krzeszowie.

Komenda Obwodu Biłgoraj: komisarz – chor. (ppor. od 1 grudnia 1916 r.) Edward Madurowicz, sierż. Henryk Graff – podkomisarz w Tarnogrodzie.

Według rozkazu CBW z 3 stycznia 1917 r. do czasu przejścia na etat armii niemieckiej została utworzona kancelaria rachunkowa pod nazwą *Likwidacyjny Oficer Rachunkowy Inspektoratów Werbunkowych Generał-Gubernatorstwa Lubelskiego* z siedzibą w Lublinie. Każdy z 4 inspektoratów (Kielce, Lublin, Radom i Zamość) stanowił odrębną jednostkę gospodarczą. W Zamościu prowadził ją podoficer rachunkowy, wachmistrz Józef Medas.

Obsada personalna Inspektoratu Zamość od 3 stycznia 1917 r.

Inspektorat Zamość: por. Jan Góra, adiutant – ppor. Ludwik Schwarzer, kpr. Adam Kossowski (do 22 lutego 1917 r.), szer. Wojciech Krawiec i szer. Władysław Stec (obaj do 4 marca 1917 r.).

Komenda Obwodu Zamość: I komisarz – ppor. Tadeusz Vorbrodtt, II komisarz – chor. Stanisław Hirszel (do 8 lutego 1917 r.), od 8 lutego chor. Władysław Kara, sierż. Władysław Kowalski, kpr. Stefan Miler, kpr. Bronisław Matuszewski, szer. Piotr Dyk, szer. Piotr Broszkiewicz, st. szer. Leon Ordyniec (do 15 marca 1917 r.), st. szer. Antoni Kossowski (do 26 marca 1917 r.), od 6 marca 1917 r. kpr. Wojciech Biczak, od 26 marca 1917 r. st. szer. Tadeusz Dobrzański.

Komenda Obwodu Hrubieszów: I komisarz – chor. Karol Wollen, II komisarz – chor. Stanisław Krzysik, sierż. Fryderyk Frambach, szer. Franciszek Sajkiewicz, szer. Leopold Zathej.

Komenda Obwodu Tomaszów: I komisarz – od 8 lutego 1917 r. chor. Ferdynand Rydet, II komisarz – chor. Józef Matuszewski, sierż. Anastazy Bielanin, szer. Michał Grabowicz, szer. Tadeusz Olmachowski (do 25 lutego 1917 r.), od 25 lutego szer. Adam Załoga.

Komenda Obwodu Biłgoraj: I komisarz – ppor. Edward Madurowicz (do 8 lutego 1917 r.), od 8 lutego ppor. Eugeniusz Niewiadomski, II komisarz – sierż. Henryk Graff (po zatargu z żandarmerią austriacką 12 stycznia 1917 r. został zmuszony do opuszczenia Biłgoraja; oficjalnie zdjęty ze stanowiska 8 lutego 1917 r.), od 8 lutego chor. Mieczysław Bętkowski, sierż. Jan Poniatowski, kpr. Tadeusz Ambroziewicz, szer. Romuald Kucharski, szer. Henryk Wiślocki, szer. Fryderyk Plattner (do 27 marca 1917 r.), od 27 marca szer. Stanisław Krzyszkowski.

5 marca 1917 r. utworzono Krajowy Inspektorat Zaciągu do WP, inspektoraty zostały przekształcone w Urzędy Główne Zaciągu, a ko-

misariaty – w Powiatowe Urzędy Zaciągu. Legioniści komendy placu w Zamościu podlegali pod zamojski urząd główny. 10 kwietnia 1917 r. Niemcy przejęły od Austriaków PKP.

Stan personelu na 1 kwietnia 1917 r.

Główny Urząd Zaciągowy do Wojska Polskiego Ziemi Zamojskiej: kierownik – por. Jan Góra, adiutant – ppor. Ludwik Schwarzer, sierż. Władysław Korpet, sierż. Józef Modes – oficer rachunkowy do 27 kwietnia 1917 r., sierż. Antoni Ostróżka, kpr. Wojciech Borcz, szer. Błażej Hryciuk, szer. Franciszek Kątski, wachm. Franciszek de Nolting (16 kwietnia 1917 r. przysłany na podoficera rachunkowego), od 15 kwietnia 1917 r. szer. Eugeniusz Stelmaszek, od 23 kwietnia 1917 r. kpr. Jan Hrynikowski.

Powiatowy Urząd Zaciągu do WP w Zamościu: kierownik – ppor. Tadeusz Vorbrodzt (zastępował por. Górę w razie jego nieobecności; kierownik do 26 kwietnia 1917 r.), II oficer – chor. Marian Niedentahl, sierż. Adam Nowak (do 23 kwietnia 1917 r.), sierż. Alfred Wierzejski (do 23 kwietnia 1917 r.), sierż. Władysław Kowalski, kpr. Wojciech Biczak, kpr. Bronisław Matuszewski, st. szer. Tadeusz Dobrzański, st. szer. Stanisław Luceńko, st. szer. Franciszek Sekuła, szer. Józef Bacz, szer. Józef Jaszczyk, szer. Ignacy Hola, szer. Marian Rządkowski, szer. Hieronim Szumowski, szer. Władysław Gawlak, szer. Stanisław Paw, szer. Juliusz Ratajczak, szer. Tomasz Jaroszyński, szer. Piotr Ziewacz, szer. Piotr Dyk (do 23 kwietnia 1917 r.), szer. Edmund Orzechowski, szer. Marian Dobrzański, szer. Julian Groniek, sierż. Tadeusz Kwiatkowski i szer. Maurycy Karniol (obaj od 31 marca 1917 r.).

30 marca 1917 r. zwolniono nienadających się do służby werbunkowej (przeciwników poboru) i odesłano do ich oddziałów z PUZ Zamość: kpr. Stefan Miler, kpr. Stanisław Wareta, kpr. Józef Orlicki, kpr. Franciszek Niedzielski, kpr. Stanisław Keres, szer. Polikarp Moryń, szer. Stanisław Rupeć, szer. Władysław Długosz, szer. Andrzej Mena, szer. Czesław Mróz, szer. Jakub Biedroń.

Powiatowy Urząd Zaciągu do WP w Tomaszowie: kierownik – chor. Ferdynand Rydet (18 kwietnia 1917 r. odszedł do sądu polowego), II oficer – chor. Józef Matuszewski (do 26 kwietnia 1917 r.), sierż. Anasztazy Bielanin, plut. Jaromir Ruttner, plut. (sierż. tytularny od 12 kwietnia 1917 r.) Michał Grabowicz, kpr. Roman Wrzak, kpr. Ignacy Ostrowski, kpr. Władysław Marzewski, st. szer. Franciszek Lempart, st. szer. Franciszek Kopaczyński, szer. Józef Grudzień, szer. Karol Andruniak, szer. Antoni Pajak, szer. Józef Ptasieński, szer. Szymon Jurczyk, szer. Stanisław

Rumowicz, szer. Adam Załoga, szer. Józef Moraczewski, szer. Stanisław Bończa, szer. Jan Bigos, szer. Jan Gaździcki, szer. Jan Kocuper.

30 marca 1917 r. zwolnieni z PUZ Tomaszów: sierż. Antoni Suwaj, plut. Władysław Motylewski, szer. Jan Janczura, szer. Józef Kapłański, szer. Gustaw Schmidt, szer. Jan Sztokało, szer. Michał Sobczak.

Powiatowy Urząd Zaciągu do WP w Biłgoraju: kierownik – ppor. Eugeniusz Niewiadomski, II oficer – chor. Mieczysław Bętkowski, sierż. Ferdynand Kandysar, sierż. Jan Poniatowski, kpr. Romuald Kucharski, kpr. Stefan Godziszewski, kpr. Jan Hankus, kpr. Kazimierz Śledziński (do 31 marca 1917 r.), szer. Stanisław Myśliwiec, szer. Jan Masierak, szer. Zygmunt Czyżewski, szer. Jan Dziuba, szer. Ludwik Gibała, szer. Jan Skulina, szer. Tomasz Kowalski, szer. Tadeusz Karwasiecki, szer. Ksawery Kupiec, szer. Władysław Sułek, szer. Franciszek Okraglak, szer. Tomasz Kowalski, szer. Antoni Maziak, szer. Stanisław Krysakowski, szer. Henryk Wisłocki (do 14 kwietnia 1917 r.), szer. Jan Twaróg, szer. Andrzej Stępkowski.

30 marca 1917 r. zwolnieni z PUZ w Biłgoraju: sierż. Tadeusz Ambroziewicz, kpr. Tadeusz Tryszczyła, kpr. Józef Bohm, kpr. Rudolf Paszczyński, st. szer. Ignacy Szymkiewicz, szer. Władysław Wielgus, szer. Waclaw Muszyński, szer. Wawrzyniec Kondel, szer. Wincenty Wąs, szer. Władysław Jodłowski, szer. Franciszek Przywara.

Powiatowy Urząd Zaciągu do WP w Hrubieszowie: kierownik – chor. Karol Wollen, II oficer – chor. Stanisław Krzysik, sierż. Fryderyk Frambach, plut. Leopold Zathej, kpr. Michał Chrostowski, kpr. Ferdynand Markiewicz, kpr. Michał Kotowicz, kpr. Józef Czarnik, kpr. Juliusz Łabuzek, st. szer. Jan Sobecki, st. szer. Aleksander Patronik, szer. Jan Szewczykowski, szer. Antoni Stokowski, szer. Marian Robak, szer. Jan Zawadzki, szer. Jan Kaproń, szer. Karol Jamro, szer. Franciszek Sajewicz, szer. Józef Mirkowicz, szer. Jan Mączyński, szer. Roman Kozłowski, szer. Mieczysław Insler, szer. Józef Jabłoński.

30 marca 1917 r. zwolnieni z PUZ Hrubieszów: kpr. Michał Prestowski, szer. Jan Waychert, szer. Tadeusz Orłowski, szer. Edward Małek, szer. Władysław Szeremet, szer. Antoni Bocianowski, szer. Stanisław Pachuta, szer. Aleksander Kulikiewicz, szer. Jakub Białoń.

Obsada od 1 maja 1917 r.

XVII Główny Urząd Zaciągowy w Zamościu: kierownik – por. Jan Góra, adiutant – ppor. Ludwik Szwarzer, wachm. Franciszek de Nolting, sierż. Antoni Ostróżka, kpr. Wojciech Borcz, szer. Błażej Hryciuk (zdezertował

10 sierpnia 1917 r.), szer. Franciszek Kątski (do 5 maja 1917 r.), kpr. superarbitrowany¹ (przywrócono mu stopień sierż. 12 kwietnia 1917 r.) Aleksander Rosenbaum i kpr. Stanisław Mikus (obaj od 25 kwietnia 1917 r.), szer. Henryk Plattner (od 19 maja 1917 r.).

Powiatowy UZ w Zamościu: kierownik – od 1 maja 1917 r. ppor. Józef Piotrowski, II oficer – od 1 maja 1917 r. chor. Stefan Michno, sierż. Władysław Kowalski, kpr. Bronisław Matuszewski, kpr. Wojciech Biczak, st. szer. (plut. tytularny od 12 kwietnia 1917 r.) Tadeusz Dobrzański, st. szer. Stanisław Lucenko, st. szer. Franciszek Sekuła, szer. Józef Bacz, szer. Józef Jaszczyk, szer. Ignacy Hola, szer. Marian Rządkowski (do 21 maja 1917 r.), szer. Hieronim Szumowski, szer. Władysław Gawlak, szer. Władysław Paw, szer. Juliusz Ratajczak, szer. Tomasz Jaroszyński, szer. Piotr Ziewacz, szer. Edmund Orzechowski, szer. Marian Dobrzański, szer. Julian Groniek, szer. Józef Jabłoński (do 23 maja 1917 r.), od 23 kwietnia 1917 r. (odwołano zwolnienie z 30 marca) szer. Czesław Mróz (do 9 maja 1917 r.), od 4 do 11 maja 1917 r. szer. Henryk Koronny, sierż. Wincenty Terlecki – na kierownika biura zgłoszeń w Szczebrzeszynie, i kpr. Rudolf Świtajło – do biura zgłoszeń w Nieliszu (obaj od 3 maja 1917 r.).

Powiatowy UZ w Biłgoraju: kierownik – chor. Eugeniusz Niewiadomski, od 11 maja 1917 r. por. Bolesław Gratner, II oficer – chor. Mieczysław Bętkowski, sierż. Ferdynand Kandysar, sierż. Jan Poniatowski, kpr. Romuald Kucharski, kpr. Jan Hankus, kpr. (plut. tytularny od 12 kwietnia 1917 r.) Stefan Godziszewski, szer. Stanisław Myśliwiec, szer. Jan Maziarek, szer. Jan Dziuba, szer. Zygmunt Czyżewski (do 5 maja 1917 r.), szer. Ludwik Gibała, szer. Tadeusz Karwasiecki, szer. Władysław Sułek, szer. Franciszek Okraślak, szer. Tomasz Kowalski (do 8 maja 1917 r.), szer. Antoni Maziak, szer. Stanisław Krysakowski, szer. Jan Twaróg, szer. Andrzej Stępkowski, kpr. (od 12 kwietnia 1917 r. plut. tytularny) Władysław Gratner, od 23 kwietnia 1917 r. (odwołano zwolnienie z 30 marca) sierż. Tadeusz Ambroziewicz, kpr. Franciszek Onufrejczyk i kpr. Antoni Niedzielski (obaj od 3 maja 1917 r.).

Powiatowy UZ w Hrubieszowie: kierownik – chor. Karol Wollen, II oficer – chor. Stanisław Krzysik, sierż. Fryderyk Frambach, plut. Leopold Zethey, plut. (sierż. tytularny od 12 kwietnia 1917 r.) Karol Broszkiewicz, kpr. Michał Chrostowski, kpr. Ferdynand Markiewicz, kpr. Michał Kottowicz, kpr. Józef Czarnik, kpr. Józef Łabuzek, st. szer. (kpr. tytularny od 12 kwietnia 1917 r.) Jan Sobeczki, st. szer. Aleksander Patronik, szer.

¹ Inwalida na rencie.

Jan Szewczykowski, szer. Antoni Stokowski, szer. Marian Robak, szer. Jan Zawadzki, szer. Jan Kaproń, szer. Karol Jamro, szer. Franciszek Saje-wicz, szer. Józef Mirkowicz, szer. Jan Mączyński, szer. Roman Kozłowski, szer. Mieczysław Insler, od 23 kwietnia 1917 r. (odwołano zwolnienie z 30 marca) szer. Aleksander Kulikiewicz, szer. Edward Małek oraz szer. Antoni Bocianowski, od 18 maja 1917 r. szer. Kazimierz Dylski.

Powiatowy UZ w Tomaszowie: kierownik – ppor. Wiktor Nehay, II oficer – od 23 kwietnia 1917 r. chor. Stanisław Baczyński, od 2 czerwca 1917 r. chor. Władysław Dolais, sierż. Anastazy Bielanin, plut. Jaromir Ruttner, plut. (od 12 kwietnia 1917 r. sierż. tytularny) Michał Grabowicz, kpr. Roman Wrzak, kpr. Ignacy Ostrowski, st. szer. Franciszek Lempart, st. szer. Franciszek Kopaczyński, szer. Józef Grudzień, szer. Karol Andruniak (do 5 maja 1917 r.), szer. Antoni Pająk, szer. Józef Ptasiński, szer. Szymon Jurczyk, szer. Stanisław Rumowicz, szer. Adam Załoga, szer. Józef Moraczewski, szer. Jan Kocuper, szer. Stanisław Bończa, szer. Jan Bigos, szer. Jan Gaździński.

GUZ Zamość – przysłani na początku maja 1917 r. na czas poboru (od 12 kwietnia 1917 r. mianowani sierż. tytularnymi) do objęcia stanowisk kierowników biur zgłoszeń: st. szer. Aleksander Kobyliński, były chor., szer. Jan Klechowicki, były chor., st. szer. Michał Młynarski, kpr. Gustaw Dobrzyński, plut. Henryk Ciszewski, szer. Franciszek Dutkiewicz, szer. Tomasz Pluta, szer. Przysiecki Feliks, szer. Władysław Lilpop, szer. Kazimierz Zaborowski, szer. Franciszek Chabrzyk były chor., szer. Józef van Marke de Lummen, st. szer. Jan Sobaczyński, st. szer. Tadeusz Dobrzański, st. szer. Franciszek Pilarski, st. szer. Mieczysław Balasiński, st. szer. Stanisław Ilnicki, st. szer. Leopold Kaczmarek, st. szer. Władysław Sokołowski.

11 maja 1917 r. utworzono I Okręg Inspekcyjny z siedzibą w Warszawie, pod który podlegały komisje przeglądowe GUZ Zamość w Zamościu, Biłgoraju, Hrubieszowie i Tomaszowie.

Siedziby komisji zaciągowych w maju 1917 r.

W PUZ Zamość: Zamość, Krasnobród, Szczebrzeszyn; **PUZ Biłgoraj:** Biłgoraj, Tarnogród, Harasiuki; **PUZ Tomaszów:** Tomaszów, Komarów, Łaszczów, Poturzyn; **PUZ Hrubieszów:** Hrubieszów, Dubienka, Grabowiec.

16 maja 1917 r. obył się jednocześnie na terenie całego Królestwa Polskiego przegląd ochotników. Niemcy liczyli na 100-150 tys. ochotników do Polnische Wermacht, zgłosiło się kilkuset. Z dniem 6 czerwca 1917 r. na rozkaz gen Beselera zamknięto do odwołania wszystkie powiatowe

urzędy zgłoszeń i gminne biura zgłoszeń. Wszystkie biura z całym wyposażeniem pozostały, a ich personel przesłano do stacji zbiornej w Przemysłu. Główny Urząd Zaciągowy w Zamościu pozostał i nadal przyjmował zgłaszających się ochotników.

XVII GUZ w Zamościu, obsada na lipiec 1917 r.

Kierownik – por. Maksymilian Marszałek-Milan (od września 1917 r. por. Tadeusz Procner), sierż. Henryk Olszewski, sierż. Karol Broszkiewicz, kpr. Jan Bacz, st. szer. Franciszek Sajewicz.

W listopadzie 1917 r. został przeprowadzony ostatni przegląd. Komisja przeglądowa dla zgłoszonych 23 listopada 1917 r. ochotników w GUZ w Zamościu znajdowała się w Lublinie. 9 lutego 1918 r., po zawartym pokoju w Brześciu pomiędzy Niemcami, Austrią a Ukrainą, okazało się, że GUZ w Zamościu nie może dalej prowadzić werbunku, bo znajduje się na terytorium obcego państwa – Ukraińskiej Republiki Ludowej. Ponieważ Niemcy i Austriacy nie wyrażali zgody na prowadzenie zaciągu, XVII GUZ w Zamościu został 10 października 1918 r. zwinięty. Pozostała kancelaria z sierż. Jerzym Langbankiem, która wraz z dokumentacją 27 listopada 1917 r. została przeniesiona do Lublina.

Materiały źródłowe:

Archiwum Narodowe w Krakowie, Naczelny Komitet Narodowy, Centralne Biuro Werbunkowe (ser. 2.6), sygn. 320, 322, 324, 325, 331, 348, 356 (raporty i korespondencja z placówek werbunkowych w Zamościu, Biłgoraju, Hrubieszowie, Tomaszowie Lubelskim).